



# Libellenvereniging Vlaanderen vzw

NIEUWSBRIEF LIBELLENVERENIGING VLAANDEREN

20 december 2012

Libellenvereniging Vlaanderen vzw

- p/a Geert De Knijf,  
Matrouwstraat 10  
9661 Brakel  
België
- E-mail:  
geert.deknijf@inbo.be
- Website:  
**www.odonata.be**

Beste lezer,

In dit nummer een uitvoerig verslag van de workshop over de Kempense heidelibel, een eerste stevige gezamenlijke activiteit in het kader van de samenwerking met Natuurpunt. Verder de uitnodiging voor de Algemene ledenvergadering op 23 februari die samenvalt met onze Vlaamse Libellenstudiedag. We rekenen op uw talrijke aanwezigheid.

Na meer dan 20 jaar lay-out en redactiewerk houdt ondergetekende er mee op. Er is veel veranderd tijdens die jaren. Eerst was er het tijdschrift Gomphus dat ik produceerde met een Macintosh, toen nog zo'n uitgerekt kubusje met een 10 inch scherm ingebouwd. Het programma heette Pagemaker en de popularisering van desktop publishing was net ingezet. In het begin konden enkel lijntekeningen en zwart-wit grafieken gescand worden. Digitale fotografie moest bij wijze van spreken nog uitgevonden worden. Diskettes met teksten werden per post heen en weer gestuurd; internet was toen nog verre van gemeengoed. Met de jaren groeiden de technische mogelijkheden en vooral de communicatiekanalen enorm. Iemand die iets waargenomen heeft kan nu het onmiddellijk met foto's en coördinaten uit Google Earth wereldkundig maken. Of de informatie daarom beter is dan die uit de tijd van de weloverwogen teksten laat ik in het midden, maar het is een evolutie die niet te stuiten is.

Het ligt dan ook voor de hand ook voor onze Libellenvereniging resoluut te kiezen voor de digitale weg. Vanaf volgend jaar zetten we dit in gang. Geef gerust commentaar en lever suggesties.

Marc Tailly

## In dit nummer:

EDITO	1
WORKSHOP KEMPENSE HEIDELIBEL	2
RIVIERROMBOUT POPULA- TIE IN ALBERTKANAAL	9
LIBELLENSTUDIEDAG EN ALGEMENE VERGADERING	11
EXCURSIEVERSLAGEN 2012	11
BOEKENNIEUWS	19

Lid worden kan door overschrijving van

- **20 euro**, met vermelding "gewoon lid" (LVV + tijdschrift Brachytron)
- **13 euro**, indien jonger dan 25 jaar met vermelding "jeugdlid + geboortedatum"
- **30 euro**, met vermelding "gewoon lid + atlas"

op IBAN BE15 5230 8024 3630  
of rekeningnummer **523-0802436-30** van  
**Libellenvereniging Vlaanderen vzw.**

Werkten mee aan dit nummer (in willekeurige volgorde): Geert De Knijf, Tim Adriaens, Wout Opdekamp, Marc Gorrens, Marc Tailly, Peter Van der Schoot, Krien Hansen, Jorg Lambrechts, Jos Van de Ven

# Verslag van de Workshop Kempense heidelibel in Hasselt van 26/08/2012

Iwan Lewylle, Jorg Lambrechts en Geert De Knijf

**Summary: A workshop on the Marshland darter *Sympetrum depressiusculum* was held by the Flemish dragonfly association together with Natuurpunt.** Main conclusions are that this species is rapidly declining even in its Belgian strongholds (as in the whole of Europe); it is clearly time for a species protection plan including a decent monitoring scheme; the most favourable and adequate management measure is putting ponds temporarily dry, which is complex but feasible, even for volunteers in nature protection.

## Inleiding door Jorg Lambrechts - moderator, Natuurpunt Studie

De recente, nauwere samenwerking tussen de Libellenvereniging Vlaanderen en Natuurpunt Studie vormde de aanleiding voor de organisatie van een workshop rond de Kempense heidelibel.

De Kempense heidelibel *Sympetrum depressiusculum* staat op Europese Rode Lijst (Kwetsbaar of Vulnerable) omdat ze de laatste jaren heel sterk achteruitgaat in gans Europa.

Doel van deze workshop was het informeren van terreinbeheerders en geïnteresseerden in libellen over (1) het voorkomen en de ecologie van deze soort, (2) het beheer meer af te stemmen in functie van het behoud van de Kempense heidelibel en (3) kijken of andere soorten die kenmerkend zijn voor droogvallende vijvers mee kunnen liften met de hier voorgestelde maatregelen, in de hoop het tij alsnog te kunnen keren en de Kempense heidelibel voor uitsterven in Vlaanderen te behoeden.



Foto 1: een goed gevulde zaal deelnemers voor deze workshop over de Kempense heidelibel.

Foto Geert De Knijf



Foto 2: mannetje  
Kempense heide-  
libel, een van de  
fraaiere gekleurde  
hedelibellen.

Foto Marc Tailly

## Voordracht Kempense heidelibbel door Geert De Knijf (Libellen Vereniging Vlaanderen)

**Uitzicht:** de Kempense heidelibbel is een kleine libellensoort en is een typisch 'Belgische soort' vanwege zijn kleurenpalet. Verwarring met andere soorten is soms mogelijk, vooral met de bloedrode en de steenrode heidelibbel.

**Verspreiding:** de soort komt voor van West-Europa tot Japan, met epicentrum van Oost-Europa tot Centraal-Azië. De totale verspreiding in Europa is vrij beperkt. Een van de bolwerken bevindt zich in de 'Belgische Kempen'. In Nederland komen er, buiten het grensoverschrijdend reservaat Hageven-Plateaux, geen populaties voor. Ook in Wallonië ontbreekt ze.

**Status:** de enige Europese Rode Lijstsoort in België. Een duidelijke achteruitgang in aantallen dieren en verspreiding in Vlaanderen werd vastgesteld sinds begin jaren 2000.

**Ecologie:** de soort overwintert in het eistadium en de larvale ontwikkeling start in de lente. Vanaf half juli (tot oktober) zijn adulten waarneembaar. Dagactiviteit van de imago's is het grootst in de voormiddag.

**Biotoop:** de voortplantingsbiotoop bestaat voornamelijk uit droogvallende vijvers (geen of verlaagde concurrentie en/of predatie door andere libellenlarven en door vis) met relatief vrij voedselrijk water (mesotroof tot van nature eutroof). Een gevarieerde oevervegetatie wordt geprefereerd boven kale oevers of dichte rietvegetaties. In ondiepe plassen of poelen warmt het water snel op wat cruciaal is voor de ontwikkeling van de larven. Buiten droogvallende vijvers komt de Kempense heidelibbel ook voor in ondiepe zones van moerassen en in de structuurrijke overgangszone tussen ven en natte heide.

## Kort overzicht van een aantal belangrijke populaties in Vlaanderen

*Noot vooraf: de bespreking over het huidige beheer, het populatieverloop en eventuele, bijhorende problemen is allerm minst als kritiek naar beheerders bedoeld, maar des te meer informatief zodat beheerders hiervan op de hoogte zijn en kunnen nagaan of het (lokale) beheer kan worden bijgestuurd.*

**Vijvergebied Midden-Limburg in Zonhoven:** de meeste vijvers worden gekenmerkt door zeer dichte rietgordels en vaak ook nog met bomen en struiken op de oevers. Er is weinig Structuurrijke verlandingsvegetatie komt slechts heel beperkt voor en ook de oevervegetatie is meestal niet goed ontwikkeld.

**De Maat in Mol:** er zijn nog verschillende ondiepe moeraszones en kleine watervlakken aanwezig in de oeverzone. De kwel van kalkrijk kanaalwater is erg belangrijk in dit gebied (bufferende werking tegen verzuring). Plaatselijk is er teveel opgaande vegetatie (struiken en bomen) en is de structuurvariatie vrij beperkt.

**Den Diel in Mol:** de voormalige, ijle vegetatie is nu bijna volledig overwoekerd door Canadese Rus *Juncus canadensis* en andere planten. Populatieafname van 276 exemplaren van de Kempense heidelibel naar nul exemplaren over 30 jaar. Ook de veel algemenere Zwarte Heidelibel *Sympetrum danae* nam in de loop van deze periode in den Diel sterk af.

**Scheps in Balen:** de recente inlaat van gebiedsvreemd (voedselrijk) water heeft er voor gezorgd dat het water zeer voedselrijk is geworden en dat de brede grachten heel snel dichtgroeiden waardoor er geen open water meer voorhanden is. In 2007 werden hier nog een 100-tal dieren waargenomen, tegenover nog 40-45 individuen in 2008. In 2011 en 2012 waren er geen waarnemingen meer ondanks gerichte zoekinspanning.

Er zijn geen recente gegevens bekend over de aanwezigheid van mogelijks populaties in Midden-Limburg zoals het Wik en Borggraave vijvers te Bokrijk, en De Maten en de Langewaters in Genk, dit wegens het niet vrij toegankelijk zijn van deze gebieden. In de Maten werden tot een tiental jaar terug nog dieren waargenomen. Anno 2012 is er weinig tot niets geweten over deze populatie.

Voor sommige gebieden ontbreken recente gegevens over de Kempense heidelibel; elders zijn de aantallen aanzienlijk kleiner geworden

## Beheermaatregelen

(Rotatie)beheer van vijvers: er wordt geadviseerd om minstens enkele vijvers per (natuur)gebied 's winters droog te zetten, zodat de visstand (zeer) laag blijft. Het waterpeil van diezelfde vijvers wordt in het daaropvolgende voorjaar best vrij laag gehouden zodat de vijver en/of de aanwezige plassen (in de oeverzone) snel kunnen opwarmen. Dit beheer is ook voordelig voor andere soorten (bv. waterkevers, waterwantsen, *Triops*, bepaalde libellen als Tangpantserjuffer, Zwervende pantserjuffer, Tengere grasjuffer, .....).

## Besluit

De Kempense Heidelibel zit in de hoek waar de klappen vallen. De situatie is zonder meer ernstig. Vooral sinds begin jaren 2000 merken we een sterke achteruitgang van deze soort in Vlaanderenop.

De soort kan gebruikt worden als paraplu-soort voor een gemeenschap van bedreigde planten en dieren.

Er is dringend nood aan monitoring van de verschillende populaties. De libellenvere-

niging Vlaanderen (LVV) volgt de nog gekende populaties vrij nauwgezet op. Hierbij roepen we iedereen op om ook andere potentiële leefgebieden, vooral in de provincies Antwerpen en Limburg, te onderzoeken op de aanwezigheid van de Kempense heidelibel. Ook indien je geïnteresseerd bent om één van de gekende populaties mee op te volgen en te monitoren, kan je bij ons terecht.

---

## Voorstellingsronde

Iedereen wordt gevraagd om zich voor te stellen met naam, maar ook met functie binnen een bepaald natuurgebied/regio of natuurorganisatie. Deelnemers mogen meteen ook een eerste reeks vragen en/of topics meegeven die ze graag zouden willen bespreken gedurende de Workshop. Uit deze voorstelling blijkt dat er een mooie mix van terreinbeheerders en geïnteresseerden in libellen aanwezig is. Vervolgens start de discussie / vragenronde, die 2 keer onderbroken wordt voor korte specifieke voordrachten.

---

## Voordrachten Iwan Lewylle (Natuurpunt Studie) en Peter Engelen (Hyla)

De voordracht over visvrije vijvers in de Maten (door Iwan Lewylle) handelde vooral over de praktijk hoe vijvers visvrij gemaakt kunnen worden. De focus lag daarnaast op een reeks zeldzame soorten die (sterk) lijken te profiteren van het vijverbeheer in de Maten.

Peter Engelen (Hyla) ging in zijn voordracht in over het beheer van vijvers in functie van de Boomkikker en de (potentiële) link/match tussen beheer voor zeldzame amfibieën en de Kempense heidelibel. Verschillende zeldzame soorten zoals de Boomkikker *Hyla arborea*, de Heikikker *Rana arvalis* en de Kamsalamander *Triturus cristatus* kennen de laatste jaren een duidelijk herstel, waarbij de aantallen individuen sterk toenamen sinds men in Limburg op grote schaal vijvers drooglegt en ondiepe poelen aanlegt.

---

## Algemene discussie/nabespreking

### Biotoop

In het Hageven te Neerpelt zijn kleine plasjes van slechts hooguit een paar vierkante meter groot aanwezig, en die spelen wellicht een cruciale rol voor de soort. Er wordt door terreinkenners benadrukt dat extensieve begrazing daar een erg belangrijke factor is die een snelle verlanding van deze plasjes tegengaat en dus positief uitpakt voor de Kempense heidelibel. Dit komt overeen met de preferentie van de soort voor moerassen en voor overgangszones tussen ven en natte heide.

Een van de vroegere belangrijke voortplantingslocaties was de koelvijver van de glasfabriek in Lommel. Eind jaren tachtig werden hier een paar duizend pas uitgeslopen dieren waargenomen. Deze industriële koelvijver bestaat niet meer. Dit type biotoop is echter eerder uitzonderlijk.

In Noordrijn-Westfalen (Duitsland) komen er ook populaties van de Kempense heide-

libel voor in een complex van commerciële visvijvers. Hierbij laat men als van oudsher op één of meerdere vijvers het water af op het einde van de zomer, waarna die het volgende voorjaar weer gevuld worden.

Naast vijvers die kunstmatig worden drooggelegd, blijken droogvallende oevers, depressies en/of mesotrofe plassen ook zeer geschikt als voortplantingshabitat voor de Kempense heidelibel. Ondiepe oeverzones lijken een meer natuurlijke niche te zijn waar de Kempense heidelibel zich kan voortplanten.

Iemand vraagt: wat met veedrinkpoelen in weidevogelgebied? Antwoord vanuit LVV: Deze zouden in theorie wel geschikt kunnen zijn, maar de soort werd er nog nooit waargenomen. Dit heeft vermoedelijk te maken met het ontbreken van geschikt landhabitat in de onmiddellijke omgeving van de poel wegens het te intensief gebruik door grazers. Grote poelen in extensieve begrazingsblokken zijn potentieel veel geschikter, maar die gebieden zijn wegens hun geslotenheid dan weer niet geschikt als weidevogelgebied.

## Ecologie

Dispersiecapaciteit van de Kempense Heidelibel is volgens sommige literatuurbronnen beperkt (Bonisch 2004 cit. in NVL 2002), terwijl er in Japan meldingen zijn van invasies vanuit Siberië (NVL 2002). De meeste libellensoorten hebben net als bijna alle vliegende insectensoorten een eerder (zeer) goede dispersiecapaciteit. Dit is zeker het geval voor een soort als de Kempense heidelibel die alleen al wegens zijn preferentie voor droogvallende vijvers en moeras- en oeverzones per definitie over een goede dispersiecapaciteit moet beschikken. We kunnen er van uit gaan dat als er bronpopulaties in de ruime omgeving aanwezig is, er tijdens jaren met goede voortplanting zeker verspreiding over de wijde omgeving mogelijk is. Maar daar knelt het schoentje. Er is een gebrek aan (grote) bronpopulaties en de aantallen gaan steil bergaf in de laatste populaties.

De Geelvlekheidelibel *Sympetrum flaveolum* heeft een gelijkaardige ecologie, maar komt hier slechts voor gedurende influxen/tijdelijke populaties. Deze soort kan dus weinig tot niet dienen als waardemeter voor de geschiktheid van de biotoop van een bepaald gebied.

## Weersomstandigheden 2010 tot 2012

De voorjaarsdroogte van de voorgaande jaren lijkt in het algemeen een negatieve invloed te hebben gehad op de aantallen libellen. Er werden bijvoorbeeld zeer weinig libellen in het Buitengoor te Mol in 2011 waargenomen. In Den Diel (Mol) werd net het tegenovergestelde fenomeen waargenomen, vorig jaar waren de omstandigheden goed, maar dit jaar niet. Maar bewijzen zijn hier niet voor en die wijzigingen kunnen evengoed het gevolg zijn van locale omstandigheden.

## Beheermaatregelen

Maatregelen voor Kempense heidelibel lijken op het eerste zicht ook nuttig te kunnen zijn voor de Boomkikker en voor andere zeldzamere amfibieën zoals Knoflookpad, Rugstreeppad, Heikikker en Vinpootsalamander. Larven van Boomkikker en Kempense heidelibel hebben in de periode april-juni (juli) nood aan snel opwarmende waterpartijen voor de ontwikkeling van hun larven.

Er wordt gepolst naar het belang van vloeiveiden. Mits aanpassingen is dergelijke beheervorm interessant, maar de focus wordt best op andere ecotopen en beheervormen gelegd. Van nature staan vloeiveiden immers niet onder water in de periode, dat het



Foto 3: Deze vijver werd in de winter van 2011-12 grotendeels droog gezet (+/- 1 m lager dan het gangbare waterpeil) om zo vissen te verwijderen en de sliblaag te laten inklinken. In de lente van de 2012 bleef hier 20 cm water staan. Doel was het creëren van voortplantingshabitat voor amfibieën en invertebraten.

vereist is voor ontwikkeling van de larven van Kempense heidelibel (maart – juli).

Een beheerder merkt op dat extensieve begrazing erg nuttig kan zijn in gebieden waar sterke verlanding met riet optreedt, daar zomerbegrazing of herhaalde zomermaai-beurten riet sterk onderdrukt.

Een besluit is dat toestroom van te voedselrijk water een structureel probleem is, niet omdat het water op zich te voedselrijk is voor Kempense heidelibel, wel omdat daarvoor de oevertvegetatie veel denser wordt.

---

## Terreinbezoeken

De weersomstandigheden waren op de dag van de Workshop zeer slecht: zware bewolking met frequent hevig onweer. De temperatuur was desondanks vrij normaal ( +/- 20°C). Er nam slechts een beperkt aantal van de deelnemers van de Workshop deel aan de terreinbezoeken.

### Vijvergebied Midden-Limburg in Zonhoven (11 deelnemers)

Ondanks het slechte weer werden quasi meteen twee mannetjes Kempense Heidelibel gevangen ter hoogte van een nieuwe voortplantingspoel voor Boomkikker. Deze poel was gedeeltelijk drooggevallen en op de zandige oevers werden verschillende zeldzame plantensoorten van droogvallende systemen aangetroffen (moerasweegbree spec., Waterlepeltje, Drietallig Glaskroos ...). In de pitrusvegetatie er rond werden vijf juveniele Boomkikkers gevonden.

### De Maten in Genk (6 deelnemers):

In dit natuurgebied werden geen Kempense heidelibellen waargenomen ondanks een zoektocht van meer dan twee uur. Het merendeel van de vijvers heeft er een te dichte rietvegetatie ontwikkeld.

De recent drooggelegde vijvers en pas gegraven poelen hebben meer potentie (op basis van de structuur van de aanwezige vegetatie), maar waren op het moment van het terreinbezoek niet droog gezet. Dit heeft anno 2012 deels te maken met metingen voor een ecohydrologische studie. De eerste week van september werden alvast twee vijvers volledig droog gezet. De algemene conclusie van het terreinbezoek in de Maten luidde dat de soort in de Maten ofwel in zeer lage aantallen voorkomt ofwel mogelijk is uitgestorven!

## Literatuur

De Knijf, G., Anselin, A., Goffart, P. & Taily, M. (eds.). 2006. De libellen (Odonata) van België: verspreiding - evolutie - habitats. Libellenwerkgroep Gomphus ism Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Knijf, G. 2011. Hoe zit het nu met de Kempense heidelibell (Sympetrum depressiusculum) in België? Opstart van het opvolgen van de populaties van deze Europees bedreigde soort. *Libellennieuwsbrief*, 5 (2): 9-10.

Digitaal raadpleegbaar op <http://www.odonata.be/nl/download/nb20112p9to10.pdf>

Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

## Algemene conclusie Workshop Kempense Heidelibell

De Kempense heidelibell zit in nauwe schoentjes. En dit niet alleen in België, maar in gans Europa.

Het is hoog tijd dat er werk gemaakt wordt van het opstellen van een soortbeschermingsproject ! Zowel om een beter zicht te krijgen op de actuele verspreiding, de oorzaken van achteruitgang als op haalbare beheermaatregelen om het tij te keren.

Een drooglegbeheer van vijvers is één van de meest aangewezen beheermaatregelen bij biotoopherstel. Deze beheerpraktijk is vrij complex, maar zeker niet onhaalbaar voor (zelfs vrijwillige) natuurbeheerders.



# Europese primeur: populatie Rivierrombout ontdekt langs een kanaal

Geert De Knijf (INBO, Libellenvereniging Vlaanderen) & Wout Opdekamp (Natuurpunt.Beheer, Libellenvereniging Vlaanderen)

**Summary:** On July 28 2012, volunteers of the LVV and Natuurpunt discovered *Gomphus flavipes* at the Albertkanaal near Broechem (Antwerp). There are clear indications - many exuviae were found - that it concerns a population in the canal, a unique habitat for this dragonfly species in Europe. A more thorough publication is in preparation.

**Op 28 juli troffen vrijwilligers van Natuurpunt en de Libellenvereniging Vlaanderen de Rivierrombout – een Europees beschermde libelsoort - aan langs het Albertkanaal in Broechem. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat het niet om een geïsoleerd geval gaat, maar dat er een populatie aanwezig is langs het kanaal, wat meteen een unicum is voor Europa.**

De Rivierrombout (*Gomphus flavipes*) is in Vlaanderen een zeer zeldzame libellensoort en is een typische soort voor grote rivieren. In Wallonië ontbreekt de soort zelfs volledig.

De soort kan net als de andere soorten van de familie van de rombouts gemakkelijk herkend worden doordat de ogen elkaar niet raken. Dit kenmerk onderscheidt hen van alle andere echte libellen waarbij de ogen elkaar wel raken. De meeste rombouts hebben verder een kenmerkende geel-zwarte tekening op het borststuk en het achterlijf. De Rivierrombout kan het gemakkelijkst gevonden worden door te zoeken naar larvenhuidjes. Dit zijn de vervellingshuidjes die achterblijven op de oever nadat de larve uit het water is geslopen en op het land gemetamorfoseerd is in een volwassen libel.

De Rivierrombout komt in grote delen van Europa voor, van de Loire in Frankrijk en de Po in Italië oostwaarts tot ver in Siberië. In de eerste helft van de 20ste eeuw ging de soort ten gevolge van een vermindering van de waterkwaliteit zo sterk achteruit dat ze uiteindelijk in grote delen van West-Europa was uitgestorven. Dit was onder meer het geval in Nederland en het voormalige West-Duitsland. Reden te meer om de soort op te nemen in de Bijlagen van de Habitatrictlijn (Europese Richtlijn), waardoor de soort in de verschillende landen van de Europese Unie moet beschermd worden door het aanduiden van speciale beschermingsgebieden.

Begin jaren'90 van de vorige eeuw werd de soort langs een aantal rivieren, o.a. de Rijn in het westen van Duitsland terug gevonden, wat de eerste signalen waren dat de soort het weer beter deed in Europa. In Nederland werd in 1996, na een periode van 93 jaar zonder waarnemingen, een larve gevonden. Gericht zoekwerk naar larvenhuidjes de daaropvolgende jaren resulteerde in de vondst van de Rivierrombout langs bijna alle grote rivieren.

In België bleef het echter wachten tot 2000 toen enkele Rivierrombouts werden waargenomen langs de Grensmaas, meteen de eerste keer dat de soort werd waargenomen in België. Er werd dan ook gehoopt op een even spectaculair verhaal als in Nederland, maar dat liet op zich wachten. De afgelopen 10 jaar werd de soort meermaals waargenomen langs de Maas in Limburg, maar larvenhuidjes, bewijs van succesvolle voortplanting en het voorkomen van een lokale populatie, werden nooit



Foto 1: De eerste Rivierrombout uit Broechem langs het Albertkanaal op 28/7/2012. Een nog niet helemaal uitgekleurd dier met nog glimmende vleugels, bewijs van voortplanting in de buurt.

Foto Marc Gorrens

gevonden. Buiten de Limburgse Maasvallei werd de soort een paar keer gezien in de provincie Antwerpen. Hierbij werd er van uitgegaan dat dit zwervers waren van de Maas of zelfs van Nederland of Duitsland. In het allerbeste geval kwam er misschien een (kleine) populatie voor langs een van de Kempense rivieren, bv. de Grote Nete, maar die werd nooit gevonden.

Op 28 juli 2012 was het weer zo ver, een mannetje met zelfs nog glinsterende vleugels, een indicatie dat het nog een zeer jong dier betrof, werd waargenomen langs het Albertkanaal in Broechem. Gericht zoeken de dag nadien leverde een pas uitgeslopen wijfje op, luttele meters van de locatie waar het mannetje was gezien. Ook de dagen daarop werden verschillende individuen waargenomen. Sterke aanwijzing dat er plaatselijk een populatie voorkomt. Een week na de ontdekking werd een larvenhuidje gevonden op de betonnen oever van het Albertkanaal, niet meteen de verwachte voortplantingsbiotoop van deze Europees beschermde soort. Intussen werden al meer dan 60 huidjes verzameld over een afstand van 8 kilometer langsheen het Albertkanaal, ongeveer van de brug van Oelegem tot bijna in Grobbendonk. We kunnen dus echt spreken van een populatie! Bijzonder opmerkelijk is dat deze rivierbewonende soort er in geslaagd is om zich in redelijk aantal succesvol voort te planten in een van de drukst bevaren kanalen van Europa. Voor zover bekend, is dit meteen de eerste keer dat de Rivierrombout weet voort te planten in een bevaarbaar kanaal in Europa.

Een diepgaandere publicatie is in voorbereiding.

Volwassen dieren zijn vaak moeilijk te vinden. Binnen een uur na het uitsluipen, kunnen ze vaak al vliegen waarna ze wegtrekken van het water om verder te rijpen. Ze keren pas terug naar het water om te paren waardoor de waarnemingskans laag is. De lege larvenhuidjes zijn des te gemakkelijker te vinden. Die zijn vrij groot (31-35 mm) en vallen door hun lichtbruine kleur heel gemakkelijk op. Om de verspreiding van de soort beter in kaart te brengen, zoeken we vrijwilligers die een deel van het Albertkanaal, de Kempense kanalen of de Grensmaas willen onderzoeken op de aanwezigheid van deze bijzondere libel. Best spreek je vooraf af welk traject (minimaal 500m) je onderzoekt en controleer je dat grondig. Bij elk gevonden larvenhuidje noteer je: de exacte GPS coördinaten (of invoeren via mobiel); noord/zuidzijde; waar lag het huidje (bovenaan, op helling, oever, hellend, verticaal, houten balk in water) en geslacht van het dier (zie bv. de nieuwe Fotogids libellenlarvenhuidjes, pag 19 van deze nieuwsbrief). Neem de lege huidjes mee, zodat ze niet dubbel geteld worden.

**In 2013 extra  
aandacht voor  
deze  
rivierrombout !**



Foto 2: leeg larvenhuidje van Rivierrombout bij het Albertkanaal.

Foto Tim Adriaens

**Zaterdag 23 februari**

**Organisatie Libellenvereniging Vlaanderen vzw,**

**Locatie: Mechelen, Natuurpunt huis, Coxiestraat 11**

9.30: Onthaal

10.00-11.00:

Populatie Rivierrombout langs het Albertkanaal

*Tim Adriaens & Geert De Knijf*

De Gevlekte witsnuitlibel in Vlaanderen anno 2012

*Geert De Knijf*

De Kempense Heidelberglibel in het vijvergebied van Midden-Limburg

*Roy Hendriks*

11.00-11.30: pauze

11.30-11.50: quiz

*Tim Adriaens en Peter van der Schoot*

11.50-12.30: **Algemene ledenvergadering Libellenvereniging Vlaanderen vzw**

12.30-13.30: middagpauze

13.30-15.15:

oplossing en uitslag quiz

*Tim Adriaens en Peter van der Schoot*

Edmond de Selys Longchamps, grondlegger van de libellenstudie

*Marcel Wasscher*

Evolution récente dans la faune libellules en région Nord-Pas-de-Calais

*Cédric Vanappelghem*

Kolonisatie en herkomst van de gaffelwaterjuffers in Vlaanderen

*Janne Swaegers*

Zoektocht naar larvenhuidjes op Corfou en Kreta in 2012:

een fotografische impressie

*Christophe Brochard & Ewoud van der Ploeg*

15.15-15.45: pauze

15.45-16.45:

Waterjuffers als biomonitor naar ecologische impact van polluenten:  
van fysiologische tot organismale effecten

*Nander Van Praet*

Hoe onschuldig is de niet-ziekteverwekkende bacterie *E. coli*?

*Lizanne Janssens*

Eco-evolutionaire veranderingen in het larvale stadium aan het uitbreidingsfront:  
een case-studie met de gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*)

*Lieven Therry*

17.00: Einde

### Praktisch

**Inschrijving:** De studiedag is gratis.  
Gelieve wel voor 10 februari in te schrijven  
bij [geert.deknijf@inbo.be](mailto:geert.deknijf@inbo.be)

Gelieve zelf voor je lunch te zorgen. In de omgeving van het Natuurpunt huis zijn er verschillende broodjeszaken te vinden. Warme dranken en frisdranken worden voorzien.

Tijdens de pauzes zal er een beperkte **boekenstand** aanwezig zijn.

### Hoe te bereiken:

Het Natuurpunt huis ligt op een paar honderd meter van het station Mechelen (Lijn Antwerpen-Brussel).

Voor de route met de auto en parkeertips verwijzen we naar de site van Natuurpunt:  
[http://www.natuurpunt.be/nl/Contact\\_284.aspx](http://www.natuurpunt.be/nl/Contact_284.aspx)



## Uitnodiging tot de Algemene Ledenvergadering 2013

LVV vzw, p/a Emiel Poetoustraat 13—9030 Mariakerke

Gent, 5 januari 2013

Geacht stemgerechtigd lid,

Hierbij wordt u vriendelijke uitgenodigd tot de Algemene Vergadering van de Libellenvereniging Vlaanderen vzw, die doorgaat op zaterdag 23 februari om 11u50 in het Natuurpunt huis, Coxiestraat 11 te 2800 Mechelen.

Agenda:

1. Goedkeuring van het verslag van de vorige A.V.
2. Vaststellen van het jaarverslag 2012
3. Goedkeuring van de jaarrekening 2012
4. Verslag van de Kascommissie
5. Ontlasting en kwijting van de bestuurders
6. Begroting 2013
7. Bestuursverkiezing
8. Varia-rondvraag

Met vriendelijke groeten,

Anny Anselin, Bestuurder, secretaris van de Raad van Bestuur

## Samenwerkingsovereenkomst Natuurpunt en Libellenvereniging Vlaanderen is een feit

Op 19 april 2012 ondertekenden de dienst Studie van Natuurpunt (NPS) en Libellenvereniging Vlaanderen vzw (LVV) een samenwerkingsovereenkomst. Dit gebeurde door Anny Anselin (secretaris LVV), Geert De Knijf (voorzitter LVV), Koen Van Keer (ondervoorzitter NPS) en Marc Herremans (diensthoofd NPS).

De samenwerking richt zich in eerste instantie op het samenwerken aan het verzamelen van gegevens over het voorkomen en de verspreiding van de libellen in Vlaanderen.

Natuurpuntleden kunnen ook gerust eens mee op excursie met de specialisten van LVV. Die activiteitenkalender staat op de website van de Libellenvereniging [www.odonata.be](http://www.odonata.be).

LVV roept haar leden op om vanaf nu alle libellenwaarnemingen in te voeren op [www.waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be) en staat vanaf dan mee in voor de kwaliteitscontrole op de libellengegevens. Wie sindsdien libellenwaarnemingen invoert op deze website, zal sneller reactie krijgen op zijn/haar waarneming. Dit zal ongetwijfeld bijdragen aan een grote vlucht vooruit voor het libellenonderzoek door geïnteresseerde vrijwilligers.

Op termijn willen we zeker ook samenwerken om de expertise van LVV maximaal in te zetten voor de bescherming van bedreigde soorten libellen in onze natuurgebieden en willen we samen methodes uitwerken om libellen op een gestandaardiseerde wijze te monitoren. Zo hopen we vele Natuurpunt vrijwilligers te motiveren om ook aandacht te besteden aan de libellen en hun kennis over deze boeiende soortgroep verder op te bouwen. De workshop over de Kempense heidelibbel was ook al een uiting van deze samenwerking.

Ondertussen hebben Tim Adriaens, Geert De Knijf, Wout Opdekamp en Peter Van Der Schoot zeer hard gewerkt aan de validatie van de libellengegevens op [wnm.be](http://wnm.be) !

**Tijdschrift Brachytron**  
Oude nummers zijn beschikbaar op internet. De artikelen van de vorige jaargangen 12 en 13 zijn nu te vinden op de website:

<http://www.brachytron.nl/Brachytron/Brachytron1312in-houd.html>



Foto 1: ondertekening samenwerkingsovereenkomst NP en LVV. Van links naar rechts: Anny Anselin (secretaris LVV), Geert De Knijf (voorzitter LVV), Koen Van Keer (ondervoorzitter NPS) en Marc Herremans (diensthoofd NPS)

Foto: Jorg Lambrechts

## Verslag van de excursie naar de regio ten zuiden van Boulogne (Frankrijk), van 9 juni 2012

**Summary: Trip report of the dragonfly excursion of 9th of June 2012 to the region of Boulogne (France).** A visit to a small stream in the Dunes near the village of Camiers resulted in the very interesting observation of *Coenagrion mercuriale* (>20 ind.). Other species noteworthy here were *Coenagrion scitulum*, *Libellula fulva* and *Libellula quadrimaculata*. After this nice dune stream we headed southeast to an alkaline peatbog in the valley of Authie near the village of Roussent. Besides the more common species, we observed huge numbers of *Coenagrion pulchellum*, *Coenagrion scitulum* and *Libellula fulva* and a male of *Calopteryx splendens* was seen along the stream Authie.

Veel wind, weinig zon en kans op een bui, zijn niet de beste weersvoorspellingen voor een libellenexcursie. Het resultaat was dan ook dat maar 4 personen zich de moeite getroost hadden om af te zakken naar Frankrijk. De afspraakplaats was het gemeentehuis van Camiers, 20 km ten zuiden van Boulogne en net boven de monding van de Canche. Tussen beiden ligt een zeer groot duingebied dat bekend is onder de algemene naam 'de duinen van Dannes'. Dit duingebied ontstond pas zo'n 1000 jaar geleden. Voordien werd de kustlijn gevormd door de kliffen en nabijgelegen krijthellingen. Hieruit ontspringt er een beekje, de Ruisseau Rohart dat al in de 16<sup>de</sup> eeuw werd rechtgetrokken door de mens. We brachten aan bezoek aan een het beektraject net nabij het dorpscentrum. Doordat de beek slechts een paar kilometer lang is en er zo goed als geen vuilvracht in komt, is de waterkwaliteit hier uitstekend. Plaatselijk wordt de beek overwoekerd door waterkers. Om de vier jaar wordt een deel van de beek geruimd waarbij men er steeds voor zorgt om naast de huidige loop te ruimen. Het resultaat is een bochtig verloop met beektrajecten die bijna dichtgegroeid zijn en delen die vrij open zijn. De eerste libel die we hier vingten was een heel groene keizerlibel. Het dier had alle kenmerken, kleur borststuk achterlijf en tekening voorhoofd van een Amerikaanse keizerlibel (*Anax junius*), maar nauwkeurige controle van de achterrand van de driehoek achter de ogen maakte duidelijk dat het dier geen 2 knobbeltjes heeft aan de zijkant, maar slechts een lichte bult in het midden en het toch een Grote keizerlibel



Foto 1. Het laagveen-  
gebied van de Authie  
nabij het dorp  
Roussent

Foto Geert De Knijf



Foto 2. De excursie-  
deelnemers met links  
onze gids Cédric  
Vanappelghem

Foto Geert De Knijf

(*Anax imperator*) betrof. Ondertussen was het al wat meer opgewarmd en werden de eerste Mercurwaterjuffers (*Coenagrion mercuriale*) gezien en hadden we ruim de tijd om foto's te nemen. Alles samen telden we hier zo'n 20 dieren, waaronder minstens 3 tandems, op nog geen 300 meter lengte. Bij goed weer kunnen hier tot 150 dieren gezien worden, wat neerkomt op 1 exemplaar per 2 meter beeklengte! De andere specialiteit van dit beekje, de Gewone bronlibel (*Cordulegaster boltonii*) werd echter niet gezien. Andere leuke soorten hier waren een vrouwtje Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*), een mannetje Bruine korenbout (*Libellula fulva*) en een paar Viervlekken (*Libellula quadrimaculata*). Nadien verlieten we de beek om door een knuppelpad het moerasbos op veen in de duinen te bezoeken. Dit leverde geen nieuwe soorten libellen meer op, maar wel de vondst van Waterdrieblad, Holpijp en Rietorchis. Dit gebied geeft ons een mooi zicht hoe natte duinvalleien er kunnen uitzien en wat er bij ons, zij het wellicht in minder goed ontwikkelde vorm mogelijk kan zijn.

Ondertussen zag de lucht er heel dreigend uit, en waren er windstoten tot 6 Beaufort. Hierdoor beslisten we de duinen te verlaten en begaven ons landinwaarts naar een bosgebied te Sorrus. In dit bos bevinden zich nog tal van open heideplekken en talrijke kleine plasjes. Dit leverde ons een pas uitgeslopen wijfje en een larvenhuidje van de Blauwe glazenmaker (*Aeshna cyanea*) op. Met meer dan een 50-tal exemplaren was de Auurwaterjuffer (*Coenagrion puella*) de talrijkste soort. Andere soorten waren een wijfje Platbuik (*Libellula depressa*), twee mannetjes Vuurjuffer (*Pyrrhosoma nymphula*) en nog wat Lantaarntjes (*Ischnura elegans*).

Als laatste locatie begaven we ons naar een alkalisch laagveengebied in de vallei van de Authie nabij het dorpje Roussent. Hier beheert de Conservatoire Nord-Pas-de-Calais een 150 ha van de ruim 600 ha laagveen in de vallei. Daar het weer niet al te goed was, besteedden we wat meer aandacht voor de vegetatie, die hier ronduit schitterend is. Hieronder een korte greep van wat we er allemaal als plantjes vonden: Moeraskartelblad, Grote boterbloem, Waterdrieblad, Wateraardbei, Moerasvaren, Holpijp, Zee-groene muur, Kleine valeriaan, Zwarte zegge, Pluimzegge, Snavelzegge, Tweerijgige zegge... Ook wordt de vallei hier niet verstoord door visuele vervuiling van huizen, dorpen, nutsleidingen,... Ondertussen kwam de zon meer en meer opzetten waardoor we ook nog wat libellen zagen. Typisch voor dit type laagveengebied is de talrijke aanwezigheid (>150 ex.) van de Variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*). Ook de Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) (>50 ex.) en Bruine korenbout (*Libellula fulva*) waren talrijk aanwezig. Het Lantaarntje (*Ischnura elegans*) was hier de meest



Foto 3. Mannetje  
Mercurwaterjuffer  
(*Coenagrion  
mercuriale*)

Foto Geert De Knijf

talrijke soort. Aantallen werden niet geteld, maar het moeten er in de duizenden geweest zijn. Verder werden hier nog Vuurjuffer, Watersnuffel (*Enallagma cyathigerum*), Azuurwaterjuffer, Gewone oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*) en Grote keizerlibel gezien. Langs het riviertje de Authie zagen we nog een mannetje Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*).

Ondanks het slechte weer, alles bij elkaar toch nog wat libellen gezien en twee schitterende gebieden bezocht.

Geert De Knijf

## **Verslag van de excursie naar Klein-Verkallen / De Maat en de Ronde Put in Postel van 15 juli 2012**

Het weerbericht voorspelde niet veel goeds die dag. Buienradar gaf een stevig onweersfront aan tegen de vroege namiddag. Nochtans was er die ochtend redelijk wat volk op de been, en met recht en reden. Het was dan de voorbij weken niet super goed weer geweest, maar elke dag haalden we wel 20 °C en er was al weken geen hevige regenval/wind meer geweest. Ik had dan ook het buikgevoel dat het wel eens leuk zou kunnen worden.

We stapten nog maar net het terrein van Klein Verkallen op, snel werd duidelijk dat er wat te zien ging zijn. Zwarte heidelibel (*Sympetrum danae*) alom, een soort die lang niet meer zo algemeen als 20 jaar geleden is. Verder Gewone pantserjuffer (*Lestes sponsa*), Koraaljuffer (*Ceriagrion tenellum*), Viervlek (*Libellula quadrimaculata*), kortom de typische vensoorten maar dan in zeer grote aantallen. Een larvenhuid van Blauwe glazenmaker hing te blinken in de zon.

Bij elke stap verder naar het tweede vennetje was het spektakel, voor elke stap vlogen er wel 5 Zwarte heidelibellen zodat de lucht bijna vol hing met libellen, een prachtig tafereel. Met een aangename temperatuur erbij en een lichte nevel, moet ik er geen tekening bij maken. Tijd voor ondergetekende om wat andere soorten te zoeken en die aan de deelnemers te tonen: Watersnuffel (*Enallagma cyathigerum*), Beekoeverli-



bel (*Orthetrum coerulescens*), Steenrode heidelibel (*Sympetrum vulgatum*), Grote keizerlibel (*Anax imperator*) vrouwtje en een late Venwitsnuitlibel (*Leucorrhinia dubia*) passeerden de revue. Verderop aan de grotere plassen vlogen een aantal teneraaltjes op uit het gras, die nog bijna niks van definitieve kleuren hadden. Het bleken Kanaaljuffers (*Erythromma lindenii*) te zijn, de achterlijfaanhangsels zijn dan ook zo typerend. Overal vlogen libellen op het achterste stuk, we kwamen op een ideaal moment. Zo zagen we buiten de reeds genoemde soorten nog Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*), Grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*), Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*), Gewone oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*), een erg opvallend getekende Viervlek (*Libellula quadrimaculata forma prae-nubila*), Blauwe breedscheenjuffer (*Platycnemis pennipes*), Bruine glazenmaker (*Aeshna grandis*), Lantaarntje (*Ischnura elegans*) en nog wat Bruinrode heidelibellen (*Sympetrum striolatum*). Het was ondertussen al een stuk voorbij de middag, en het werd tijd om iets te eten.

We wisten dat het voorspelde onweer aan het naderen was, toch waren er heel wat mensen mee in de namiddag naar de Ronde Put. De zon kreeg het lastiger met de wolken, de hemel werd in de verte loodgrijs. Aan de eerste plasjes aan de Ronde Put vonden we een Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) en wat tenerale Houtpantserjuffers (*Lestes viridis*), buiten het gros van de gewone soorten van voedselrijke waterplassen. Verder dan naar de Ronde Put zelf en de bijhorende heidevegetatie. De zon was al weg, af en toe druppelde het lichtjes. We waren gekomen voor de aangekondigde glanslibellen. Ondanks stevig zoekwerk was het niet mogelijk om ze te mooi te zien, twee flitsen van opgestoten glanslibellen was het maximum dat er inzat. Ik had een Gevlekte glanslibel opgestoten, Frans had een waarschijnlijke Hoogveenglanslibel gezien. Ook zag ik nog een Gewone bronlibel in een flits boven de vegetatie, maar die was ook snel verdwenen. We hadden het moeten weten dat de echte zonnekloppers zich vrijwel niet gingen laten zien, maar ja, je bent daar dan toch en je blijft hopen... De volhouders werden beloond met een aantal Heideblauwtjes (*Plebejus argus*), Moerassprinkhaan (*Stethophyma grossum*), een Negertje (*Omocestus rufipes*) en een tenerale Tengere pantserjuffer (*Lestes virens*). 2 Wespendif maakten hun opwachting, maar voor ons wat het tijd om te vertrekken. Het onweer zat dichtbij. Bedankt aan Frans en Jef voor de begeleiding en de toestemming om de terreinen te betreden.

Peter Van der Schoot



Foto 4. Vers uitgeslopen Zwarte heidelibel (*Sympetrum danae*)

Foto Jos Van de Ven

## Verslag van de excursie naar Lozerheide te Lozen (Bocholt) van 5 augustus 2012

Domein Lozerheide is een 206 ha groot terrein in beheer bij ANB, waarvan het grootste deel toegankelijk is voor het publiek. Wij kregen de kans om het afgesloten deel aan de viskweekvijvers te bezoeken. Met hoge verwachtingen kwamen dan ook heel wat geïnteresseerden naar het verre Lozen in Noord-Limburg, ondanks het twijfelachtige weer.

Aan de toegangspoort van de viskweekvijvers zagen we een onopvallende bruin beestje vliegen, van dichtbij was het snel duidelijk dat het een Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) was. Het zou niet de laatste van de dag zijn, zelden heb ik zulke aantallen van deze soort gezien, het bleek er een zeer algemeen beestje te zijn. Een paar meter verderop hadden we ook een aantal heidelibellen gevangen, bleek in hoofdzaak de niet algemene Steenrode heidelibel (*Sympetrum vulgatum*) te zijn. Op een ongebruikelijk rustig tempo hebben we alle plasjes bekeken, maar in sneltreintempo kwamen er heel wat soorten op de lijst, maar wel grotendeels algemene soorten. Leuke bijzonderheden waren Zwervende heidelibel (*Sympetrum fonscolombii*), Beekoeverlibel (*Orthetrum coerulescens*) en Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*).

Na de lunch zijn we naar de noordelijke, iets grotere plasjes van de viskweekvijvers gaan kijken. Even zagen we een Metaalglanslibel, dat was maar voor een paar gelukkigen weggelegd. Wat erg opviel waren de aantallen Vuurlibellen. Een zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope*) zorgde er voor animo, en na een half uur rond te hossen had iedereen het beestje toch wel meer dan fatsoenlijk gezien. Daarna hebben we het publieke wandelpad genomen naar de mooie, grote vijver. Jammer genoeg is deze voor libellen momenteel vrijwel ongeschikt. Weinig oevervegetatie, verbost langs de ondiepe stukken. Ook het weer werkte niet meer mee, en we dreigden nog ferm nat te worden. Vandaar dat we het maar voor bekeken hebben gehouden, en de hooilanden van de watering niet meer hebben bezocht. Jammer genoeg geen Gevlekte glanslibel kunnen zien, misschien nog eens voor een volgende keer. Maar met een totaal van 24 soorten en grote aantallen van de meeste soorten konden we alvast zeker niet klagen.

Peter Van der Schoot

---

## LISTE ROUGE des LIBELLULES de FRANCE

In het kader van een nationaal plan ter bescherming van bedreigde libellen in Frankrijk (2011-2015), willen de **SFO** (Franse libellenvereniging) en het **Office pour les insectes et leur environnement** (Opie) een Rode Lijst opstellen voor Frankrijk volgens de methodologie van de IUCN (cfr. Onze Vlaamse Rode Lijst). Uitgave voorzien voorjaar 2013.

Om dit zo degelijk mogelijk te realiseren lanceren zij een ultieme oproep om gegevens over Frankrijk alsnog in te sturen naar volgend adres.

Uiterste datum is **31 december 2012**.

Contact : [raphaelle.itrac-bruneau@insectes.org](mailto:raphaelle.itrac-bruneau@insectes.org)

Nog Franse  
waarnemingen  
?  
Snel doorsturen  
aub voor een  
komende  
Rode Lijst

## Christophe Brochard, Dick Groenendijk, Ewoud van der Ploeg, Tim Termaat. 2012. Fotogids Libellenlarvenhuidjes voor Noordwest Europa

Pagina's: 320  
Formaat: 17 x 24 cm  
ISBN:  
9789050114097

Prijs 49,95 euro, o.a.  
te vinden in de  
Natuurpunt winkel.

Deze Nederlandse gids behandelt 84 soorten — alle soorten van België, Nederland, Duitsland, Polen en Denemarken. Na een inleiding o.a. over het zoeken naar larvenhuidjes volgt er een 60 pagina's tellende determinatiesleutel die rijk geïllustreerd met schitterende foto's. Nadien worden de 84 soorten libellen grondig besproken. Elk huidje en larve is vanuit verschillende invalshoeken op professionele wijze gefotografeerd. De foto's laten niet alleen de details zien maar ook de mogelijke kenmerken die in het veld zichtbaar zijn. Ook is er van elke besproken soort een foto opgenomen van de volwassen libel en de biotoop, waarbij met rode bollen op elke foto duidelijk wordt aangegeven waar je de huidjes van de betrokken soort moet zoeken. Per soort wordt ook de uitsluiptijd als de status en de verspreiding in Nederland gegeven. Het bijna tafelmaat is te groot om makkelijk mee in het veld te nemen. Maar een juiste determinatie vraagt dikwijls toch meten tot op de millimeter nauwkeurig.



## Libellen van het Waasland

Brigitte Van Passel produceerde recent een brochure over 5 jaar libellenwaarnemingen in het Waasland. Je kan het bekijken op:

<http://issuu.com/waasland-noord/docs/libellenpracht>



# lidgeld 2013

Ondertussen is de samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie omtrent het Nederlandstalige tijdschrift *Brachytron* al enkele jaren een feit. Door een samenwerking tussen de NVL en onze LVV is de inhoud van dit Nederlandstalige libellentijdschrift niet alleen maar meer op Nederland gericht maar ook over Vlaanderen en verschijnen er nu bijdragen. Zo krijg je ook als Vlaming in eigen taal een pak interessant en relevant leesvoer voorgeschoteld.

Momenteel bedraagt het lidgeld **20 euro** per jaar (jeugd 13 euro). Daarvoor krijg je dus 2 nummers per jaar het tijdschrift **Brachytron**.

Nieuwe leden ontvangen een welkomstpakket (o.a. een zoekkaart libellen).

**Vanaf 2013 zullen we onze nieuwsbrief vervangen door een veel snellere communicatie via onze website en andere digitale kanalen. Zo zal je veel sneller op de hoogte gehouden worden van allerhande libellennieuws of activiteiten.**

Lidgeld regelen kan op rekening 523-0802436-30 van  
**Libellenvereniging Vlaanderen vzw.**  
**IBAN BE15 5230 8024 3630**

**VOORDEEL**

Wie nu lid wordt van onze Libellenvereniging Vlaanderen kan terzelfdertijd voor een voordeelprijs\* (10 euro) een exemplaar van De Libellenatlas aanschaffen. Vermeld dan bij je overschrijving "promo + atlas". In dit geval dus ofwel 30 euro ofwel 23 euro (jeugd). Dit aanbod is enkel geldig in België.

Waarnemingen invoeren blijft belangrijk. Door de samenwerkingsovereenkomst van LVV en NP doe je dat nu best via de website [www.waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be)

De gegevens worden door LVV en Natuurpunt samen beheerd en gecontroleerd.

## Ledenadministratie

In de toekomst willen we onze communicatie met de leden vooral digitaal gaan voeren. Daarom is het nog belangrijker dan vroeger dat we je e-mail adres kennen (en aub eentje dat up-to-date is en werkt).

We willen daarom **iedereen** verzoeken een mailtje te sturen naar Tim Adriaens, verantwoordelijke voor onze ledenadministratie en hem je mailadres door te geven (die kan voor diverse zaken van pas komen)

In principe komt er geen nieuwsbrief meer in de huidige vorm en de zal de communicatie per post tot een strikt minimum herleid worden.

Ben je echt niet aanwezig op het internet, meld dit dan expliciet aan Tim. Dan kunnen we nog voor een oplossing op maat kijken.

Zaken ivm met adreswijziging geef je ook best meteen aan Tim door. Je bereikt hem op [ledenadmin@odonata.be](mailto:ledenadmin@odonata.be) of op het postadres Tim Adriaens, INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel.

**Belangrijke wijzigingen**